

ברגשת גבורותיו

אנדד אלדן: **באורו זורם הפרי בעורי**, הקיבוץ המאוחד 2010, 57 עמ'

שיהאב נאי רוצה שהכנפיים האלה יעופו גבוה, שלא יהיו רק לחישה. זעקתה כנגד האבסורד שבמלחמה האין סופית הזו עולה שוב ושוב, והיא מתחננת ומבקשת די להרג. כך אל מול השיר 'כותרות ירושלמיות 2000', אי-אפשר שלא להיזכר בבת האילמת, קתרין, במחזהו של ברכט, "אמא קוראז", המתפפת ולו גם במחיר חייה, כדי להעיר את הישנים ולהזוהרים מפני תותחי האויב.

"יש משהו נוסף שלמענו נולדנו" כותבת שיהאב וציורי המילים שופעי הטוב והאהבה עולים מבין השורות, ממוססים את הלב. הנה שיר אחד כזה, 'כד של זיתים', אשר בטוב ובשפע האנושי העולה ממנו מנסה לפקוח את עינינו שקוהו, שהפכו חשדניות, שהולכות ונעשות גזעניות מיום ליום, ממציאות חוקי שנאה כלפי האחר והפולסטיני בכלל זה. זהו שיר המזכיר לכל מי ששכח כי גם ערבי הוא בן אדם והעיוורון לאנושי הוא מחלה ממארת, מסוכנת.

בגבול שאל זקיף ישראלי, במעבר, להיכן את נוסעת בישראל. לגדה המערבית אמרתי. לכפר של זיתים ושקדים לראות את האנשים שלי.

איזה מין אנשים? אנשים ערבים? דוהים ודודות, סכתא, דודנים בקרבה ראשונה ושנייה. מוסקי זיתים.

האם את מתכננת לדבר עם מישהו? [...]

כן, אמרתי, אנו נדבר קצת. משפחות וחתונות, הנעליים שאבי מעדיף, הסוודרים שסכתא אוהבת, אנו נחלוק כוסות תה מהבילות, המתיקות תמלא את גרונותינו [...]

אנו נאכל עלי כרוב מגולגלים, אורז בסוכר וחלב חצילים מטוגנים פריכים. כשיגיעו הזיתים משייטים בסירתם הקטנה הלבנה, נסדר אותם בשורה בצלחותינו כסימני פסוק. מה לממשלות ולעונג שכזה? ...

מזל קאופמן

גבול יכולת ההכלה.

ובחזרה אל תבנית האליטרציה שהיא בכל זאת לביבה של הפואטיקה האלדנית. זה יכול להיות בשיר פוליטי על ג'בליה שתחילתו סובבת סביב האות ז'. לא רק כי אחר כך יש "מוזימות" ו"כלי זין" אלא כי המצב של מושאי התיאור הוא בזבל תרתי משמע: "מוזנחים כחזירים בוהמה זעם עזובה/ אורחים חזורים עם מזוודות זוכרים את זיקתם" (עמ' 28).

וסביב אותה אות, המופיעה במילה "זקנה", נשזר השיר המעגלי-אלגי הקצר הבא, כה שונה בנימתו הלירית מזה הפוליטי שציטטתי לעיל: "לא, זו לא זקנה בך ורות לזמר גוון לאט זהב נזרק/ וזרי לזמן ורע שנזרע בך עוד יזהר אף אם זרוק ובזעם/ הזמירים מזמן נגוון, לא זקנה בך רק רות לזמר גוון לאט/ נזרך וזרי לזמן" (עמ' 47). כבר כתבתי בעבר ששירתו של אנדד אלדן משלמת מחיר יקר על שהתמכרה זה שנים לשיר האליטרטיבי, שעיקרו חזרה על צלילים ושזירת המילים לפי עיקרון הדומות המצלולית. יש קוראים שהריבוד הצלילי מביס אותם והם אינם יכולים להבקייע אל מארג המשמעויות וההשתמעויות שמאחורי מסך האליטרציות. מניסיוני כקורא רב שנים בשירתו של אלדן, המאמץ הזה, שצריך להיות מודע מאוד ושרירי לא פחות משורותיו, משתלם בסופי הדרכים שהן געגוע. שם מגיעים אל ארץ ישראל, אל נופיה, אל צמחיה, אל כל הפאונה והפלורה שנהבות על ידי הכותב עד כלות. אלדן מצליח בגבורותיו להיות "המאזין למזל לעיזים לגזעים נוטפי שרף" ו"חש תשוקה לתשייה" אף שהוא "נשחק במשב שרב" (עמ' 32).

רפי וייכרט

את ספר שיריו האחרון-לפיי-שעה של אנדד אלדן יש להתחיל בקריאה מן הסוף. השיר האחרון, הכתוב כמכתב, מוקדש לזכר בתו לירו שהלכה לעולמה: "עכשיו/ בשעה שאנו קשובים לקולך/ לצליל ההולך הולך ועולה משביל חיך/ ילדה שלנו. כל הקולות והמראות מילדותך שבים" (עמ' 57). המכתב מפרט את מערך התחושות של האב לבתו בילדותה ואחר כך מתאר את היותה אם: "ילדתי./ אל הטלאים הלכנו. מזמרים לצמר הצח/ ואת את ילדיך אוהבת הובלת לפינת החי./ וטל נטף מסיפוריך לאדמה" (שם). כשמגיעים לשורות השיר האחרונות, אל הסיפא של המכתב, הגרון נחנק והעיניים מצטטפות: "בשעה אודמת זו את שבה לחיקה./ ונוף ענפים תנפנף הרוח,/ ופונה בכנפי תפילה לספרך שכתבת./ אבא" (שם). זהו, אם כן, המשורר בשיא כנותו, כמעט עירום מעבר לצעיפי המוזיקליות שפיתח בשירתו במשך השנים, עומד ונוכח, עומד ומספיד חרישית את יקירתו.

ועם זאת, נשים לב שאלדן בחר לספרו את הכותרת **באורו זורם הפרי בעורי** כהדהוד הפוך לכותרת ספרו הראשון **חושך זורם ופרי** משנת 1959, מלפני יובל שנים. שם המשורר הצעיר החל מן החשכה, ואילו כאן, במלאת לו 86, הוא חוזר אל המילה ההיא מראשית הבריאה, "אור" ואף טורח להדגיש, לבל נחטיא כוונתו, את הצימוד "באורו"/"בעורי". כלומר, ברכה על קיומו של האור בעור, של החיים שהוא מגלה לעיניים החיות, המביטות באהבה בעולם.

כעת אפשר לחזור אל שירי הפתיחה, שגם הם מבליטים את היותם מסמך ביוגרפי. השירים לשירי רעייתו ולבתו השנייה, אשר המשורר איננו מנסה ליפות את המציאות. הוא יודע שכעת האוהבים הצעירים והנבונים הם "אשה ואיש קשישים קשי שינה שירם שונה" (עמ' 5). אולם האהבה חיה ורומנטית כמאז: "אני שזר שני זרים אשק לראשך שגבה ניבו/ מתכופף לפלא נפלאות נופל מול לבך" (שם). ממרגלות הגלבוץ לקיבוץ בארי, מהספרות אל החיים, מהנעורים אל הנכדים - מסע גדול משותף. הפרק הקצר נחתם בהתכתבות המורכבת, הנרגשת-נרעשת עם אשרי: "את יודעת כבת לאבא הוא בראשו חבט מחטט בטון במבט המשכר" (עמ' 6).

ספר זה, שבחזיתו תצלום של אשכול ענבים סגולים ובשלים, כמוהו כגפן הפורייה. יש בו גודש של יצרים, שפע של צורות שיר, עומס של מקצבי רחבות וחירות צלילית, ושגינה ושמתח הכתיבה, ולישת הלשון בפראות לכלל שורה. והשירים שנכתבו במשך העשור האחרון רודפים זה את זה, שניים שניים ולפעמים אף שלושה בכל עמוד, כפרקים ממחזור המתנחשל עד קצה